

Motion till riksdagen

1989/90:U413

av Stig Gustafsson m.fl. (s)

Kärnvapenfria örlogsbesök, m.m.

Trots att supermakterna tagit ett steg mot kärnvapenedrustning genom det s.k. INF-avtalet och att förhandlingar pågår om nedrustning fortgår upprustningen till havs. Några förhandlingar om nedrustning på detta område har icke skett.

Ett stort antal av supermakternas kärnvapen är baserade på fartyg. Risken för kärnvapenkrig av misstag härrör sig till stor del från sjöstridskrafterna.

Det är givet att det från svenskt håll kan vara svårt att initiera någon form av förhandlingar om nedrustning till havs. Den moderna vapenutvecklingen och främst utvecklingen på kärnvapenområdet har emellertid medfört att den på 1600-talet introducerade principen om havens frihet i realiteten missbrukats. Hade Hugo Grotius känt till hur supermakterna i dag utnyttjar avsaknaden av en reglering hade han rimligen aldrig introducerat principen om havens frihet. Folkrättsliga principer måste kunna anpassas till utvecklingen. Därvid gäller i praktiken de små stegens princip.

Från svenskt håll bör det vara möjligt att ta upp frågor som avser att förebygga incidenter till havs och sådana som avser förtroendeskapande åtgärder till havs.

En sådan fråga, som tidigare behandlats, är frågan om garantier för kärnvapenfrihet vid örlogsbesök. Vi återoppar här vad som anfördes i motion 1988/89:U414:

Det är emellertid lika viktigt att söka finna andra lösningar som också är av förtroendeskapande karaktär och som kan förebygga kärnvapenkrig av misstag.

Supermakterna har på olika sätt markerat och träffat överenskommelser om att man är beredda att underkasta sig kontroller och inspektioner när det gäller de landbaserade stridskrafterna. Så har skett bl.a. i ESK-processen. Syftet är att åstadkomma förtroendeskapande åtgärder. Från dessa synpunkter bör man överväga möjligheten av ett svenskt initiativ för att luckra upp den urgamla folkrättsliga principen om att främmande statsfartyg åtnjuter immunitet, d.v.s. inte får inspekteras. När principen kom till fanns inga kärnvapenbärande fartyg. Folkrätten måste givetvis byggas ut för att bl.a. hinna ikapp vapenutvecklingen. Principen om immunitet har på grund av vapenutvecklingen överlevt sig själv. Till bilden hör att den tekniska utvecklingen kan göra det möjligt att företa undersökningar om kärnvapen finns eller ej från land, utan att man går ombord. Därmed har principen underminerats.

En annan möjlighet som bör närmare övervägas är att finna någon form för att förse fartyg som är kärnvapenbärande med någon typ av särskilda markeringar eller igenkänningstecken.

Mot. 1989/90
U413

En tänkbar samarbetspartner i frågan om garantier för kärnvapenfrihet vid örlogsbesök är Nya Zeeland. Tillsammans bör de båda regeringarna kunna verka för att flera andra kärnvapenfria staters regeringar skärper sina villkor.

Också andra åtgärder som syftar till att både vara förtroendeskapande och att förebygga incidenter bör övervägas.

I första hand bör regeringen närmare undersöka på vilket sätt det folkrättsliga regelsystemet kan förändras eller byggas ut i dessa avseenden. En sådan folkrättslig utredning kan givetvis bedrivas i samarbete med t.ex. andra neutrala stater. Utredningen kan också ske i samarbete med fristående folkrättslig expertis, t.ex. med företrädare för International Association of Lawyers Against Nuclear Arms (IALANA) och dess vetenskapliga råd.

Någon lagstiftning som direkt förbjuder införsel av kärnvapen till Sverige finns inte i dag. Det bör därför i en sådan utredning även övervägas att snart införa ett sådant i lag stadgat förbud.

Efter det att en sådan studie gjorts bör regeringen ta upp frågan i lämpligt FN-organ eller i anslutning till ESK-processen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen väcker frågan om uttryckliga garantier för kärnvapenfrihet vid örlogsbesök vid ESK eller i lämpligt FN-sammanhang,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna till en gemensam nordisk ståndpunkt i frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna till ett samarbete med Nya Zeeland i frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök,
4. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en folkrättslig utredning av det slag som i motionen angivits.

Stockholm den 24 januari 1990

Stig Gustafsson (s)

Grethe Lundblad (s)

Arne Andersson (s)
i Gamleby (s)

Berit Löfstedt (s)

Owe Andréasson (s)